

De hemliga rummen

P. Wstberg

3/2 -9/2, 2008

Emellant greps jag av en ensamhet s stark att den blev en het dryck. Vem r inte ensam under puberteten, i sjlva verket utgr dessa stunder av ensamhet strkande episoder, ja tillflykter ifrn och bekrftelser p den gemenskap man trots allt vilar i. Men puberteten kan vara grymmare, ensamheten kan istllet fr att utgra en stimulans och en lockelse ven bli en frbannelse, ett metafysiskt tillstnd, en avgrund. Men i Wstbergs liv finns inga avgrunder, ej heller ngra skuggor, allt r ljus och vackert, ja rent idylliskt, och terminnandet av denna barn- och ungdomstid r genomsyrat av en frisk och skir frlskelse, frlskelse i den egna spirande personligheten, en frlskelse s stark och sjlvklar, att den oundvikliga sjlvupptagenhet denna centrerar i upplevs inte tyngande, ej heller frnsttande.

Wstberg tar memoarfrfattandet p fullaste allvar, och det skall det ocks gras. Detta betyder att sjlva ihgkommandet, denna process av terskapande, fr fortlpa ohmmat. Hgt som lgt, allt skall med, ingenting r fr obetydligt fr att frsummas, ty varje minne r ett faktum, en existens, med sjlvklar rtt att framtrda. Visst betyder detta en sjlvcentrering, men varje frsk till memoar mste vara sjlvcenterande, annars undergrvs hela projektet. Wstberg lyckas drmed med vad s mnga memorister gr bet p, nmligen att terskapa en tidsanda genom att frmedla inte bara fakta som sdana, men dess sensuella aspekter. Och hrvidlag visar Wstberg nrmast strindbergiska ambitioner i sin iver att mla fram ett panorama. Speciellt r han i sitt ess nr han beskriver sin barndoms somrar p grden Solgrden i Stegesund i Stockholms norra skrgrd, nra Waxholm. Hr lyckas han framkalla sjlva sinnebilderna av den svenska barndomssommaren d livet ppnar sig och tillvaron bjuder p de mest hnfrande ventyr. ventyr just i formen av heta drycker, smtt berusande ensamheter, alla sjlvklart inbddade i en trygg idyll, dr faran ligger i fantasin och kittlar i stllet fr utomhuvuds och river och klser.

Lt oss brja frn brjan, vilket Wstberg frtjnstfullt inte gr, och konstatera att hans ursprung r kluvet. En gren, den faderliga, r som frde flesta av oss sprungen ur svensk vadmalsgr bondestam, i Wstbergs fall rr det sig om hlsingska rtter; medan den moderliga r betydligt mera spnnande, glittrande judedom, frmmande prakt utifr. Det r hr begvning, ja rentav snille och smak stammar, ven om i familjen fadern var den helt dominerande, och det r hr exotiska traditioner samt kapitalstarka resurser terfinnes. Medan den faderliga sidan begrnsas till ett kapitel om en misslyckad farfar, drjer Wstberg betydligt lngre bland de intressanta judiska frfderna. Judiskt pbr utgr en moralisk vaccination, ty som halv-jude r man p den skra sidan av grnsen. Ingen kan anklaga en fr hemliga nazi-sympatier, och r man hndelsevis lagd t anti-semitism, r detta en anti-semitism som gr under beteckningen 'sjlv-hat' och betraktas som ett utslag av excentricitet och inte diabolism. Wstberg gr ingen strre affr av det hela, bortsett frn just det nyktra konstaterandet att hade Nazismen trngt in i Sverige hade han och hans familjs den blivit identiska med de avlgsna tyska slktingarnas. Det retroaktiva offer-statusen, uppenbarligen att fredra framfr en frvntad, ger sympatier och numera ven moralisk status.

Wstberg r fdd 1933. Detta betyder att kriget intrffar nr han r i skollern och att denna tid strcker sig genom den tidiga skoltiden. Nr han brjar p de hgre stadierna r kriget ver, och tonrens expanderande period sammanfaller med efterkrigstidens optimism, till en viss del befrostad av det kalla kriget och den stigande skrcken fr atombomben, vars skugga skulle dominera barndomen hos en ngot senare generation, som min egen. Wstbergs familj r vlbestlld, samhallet i vrigt inte lika s. Fr den lyckligt lottade individen r detta en bonus. Det Stockholm han vxer upp i bevarar fortfarande pittoreska drag som under 50- och 60-talets vlstnds skrubbas bort. Wstberg tar sakernas tillstnd som givet och naturligt, vilket ven r att frvnta av det lyckliga och vlartade barnet. Ty vlartad r han, trots alla dessa hyss och 'busstreck' han rapporterar om. 'Boys will be boys' som den bekanta frasen lyder, och de utfr vl snarare manifestationer av verskottsenergi och trygg frvissning om att allt skall lsa sig till slut, n om en genuin asocial dra. Och om de uttalade frutsgelser om att han antingen skall bli ngot stort eller frdrvad, som han upprepade gnger utstts fr och rapporterar om, utgr det senare snarare ett romantiskt alternativ n ett realistiskt. Och detta vet Wstberg sjlvfallet. Ja r inte Wstberg paradexemplet p vad en liberal och krleksfull uppfostran kan innebrea? Inte ett hrt ord faller p frldrarna, de visar sig vara om mjlgt n mera exemplariska n sonen sjlv¹. Ja ven faderns bohemiska excesser framstr i ett frklarat ljus, inbdddade som de r i en genuin borgerlighet. Det r pappan som framtrder livligast, och uppenbarligen den av frldrarna som har inspirerat honom, mamman dremot r hela tiden i bakgrunden, och kommer att s utgra en nrmast ofrnderlig bakgrund tills hon dr nr han r ver sjuttio (men om detta avsljar memoarerna givetvis ingenting). Pappan dremot dr ung nr sonen r bara ngot ver tjugo. Ett sdant de innebr givetvis en idealisering, och i en av bokens mera rrande partier, med vilken jag kan identifiera nrmast, avsljar frfattaren hur fadern fortfarande terkommer i drmmar som tillfilligt levande. Men bortsett frn pappan r det mest levande portrtet det av morfadern. Det r ett portrt som omramas av det ovan nmnda Solgrd och drmed ouppsligt frknippas med barndomsomrarna med middagar, tjnstefolk, bjudningar, ngbtsutflykter, rodd- och simturer, upptcksfrder.

Wstberg fds med en passion han har behllit livet ut, nmligen passionen fr bcker. En kta passion fr bcker, innebr givetvis en passion fr lsandet, och jag menar det giriga, indiskriminerande lsandet som bara till fullo kan bedrivas i barndomen. Wstberg blandar hgt med lgt, det barnsliga med det vuxna, lill-gammalt lser han med samma frenesi en bok om svensk socialdemokrati som en Bill-bok av Richard Crompton. Borges, urtypen fr bibliofilen, frordar just en sdan omnivorios, ty i viss mn r ju alla bcker heliga, de r alla behftade med samma art av frmga till utflykt bortom tid och rum, ven om sjlva frmgan drvidlag kan variera oerhrt. Med tiden blir ven den mest glupande lektr mera sparsmakad, och Wstberg noterar nr han fr sista gngen lgger Fltskrns berttelser p hyllan.

Med lsandet utvecklas oftast en annan ambition, nmligen skrivandets. Wstberg drmer om att bli frfattare, och hrvidlag utgr han ett naturligt identifikationsobjekt fr mer n en lsare. Inte frvnande r littera miljer och uppvxter betydligt mera vldokumenterade n andra, och drmed framstr de i det kollektiva medvetandet betydligt mera frekommande n vad de egentligen r. Och det r genom denna verexponering som dessa ven stimulerar

---

¹ Man kan jmfra med vad Sven Stolpe, en generation tidigare skriver. Stolpe hjer ven sina frldrar till skyarna, men mera utav pliktksla och frmaning lsaren till fromma. Wstberg verkar genuint frvnd, nstan ngot besviken att han inte har ngon anledning att klanka p sina egna.

verdrivna frvntningar, och gr frfattardrmmar till en av de vanligaste bland barn. Om Wstberg sjlv hrde jag i tidig lder, och vad som fste sig var hans tidiga debut, ja redan som femtonring blev han publicerad, en bedrift som ven fr en vuxen kan vara en klla till stolthet. Den naturliga frgan r, var Wstberg ett underbarn, ett litterrt underbarn, verbegvat och brdmoget? En viss grad av brdmogenhet m givetvis tillskrivas honom, men en brdmogenhet som mer har att gra med hantverk och form n med knslomssig utveckling. Redan tidigt fr han alster regelbundet publicerade. Sjlv det faktum att han ens har en sdan ambition r inte svr att frst, fadern, tidningsmannen, mste ha utgjort en naturlig inspiration. Det talas s mycket om studietraditioner och hur de icke-akademiska barnen r missgynnade. Mycket av sdant tal r bara prat, men dock vissa aspekter har sin relevans, det br vara ganska klart att hade han vxt upp i ett annat hem, hade denna frvntan att kunna publicera sig knappast ha utvecklats s tidigt. Att Wstberg var lill-gammal r stllt utan allt tvivel, men charmen i hans publikationer br ha besttt i att de uppenbarligen var skrivna av ett barn. Den habile ksren och den flyhnte skribenten har uppenbarligen en begvning som kommer lngt ifrn alla till del, men denna begvning r inte omnsklig, utan i hgsta grad mnsklig fr att inte sga medelmttig, ty endast genom att appellera till ett stort antal potentiella lsare kan en sdan begvning manifesteras. Nej ngot spr av den transcendentala begvning av musikalisk eller matematisk art, med vilken man vanligtvis frknippar underbarn freligger inte. Som skolgosse r han inget strre ljus, men andra sidan i den gamla urvalsskolan frekom paradoxalt nog inte begrepp som betygshets, som elev var man redan utvald, det fanns ingen anledning att bevisa sig. Ja snarare tvrtom. Lttja och frsummelse kunde ltt bli ett maner, ett tecken p verlgsenhet. Och inte utgjorde ngot sdant en hinder i en eventuell framtida akademisk karrir².

Wstberg r erotiskt timid. Detta r inte ovanligt, snarare en regel n ett undantag. Lnge fick han vnta, pstr han, men debuten vid den tiden, fr nog anses vara ganska normal. Kittlande frningar presenteras i form av en tjnsteflicka bara ngra r ldre, men d var han bara ett barn. Ngra ventyrligheter bjuds inte p, och det frsta frhllandet, som s ofta r fallet, var vl mera ett utslag av frislppt knsdrift och kttslig upptckargldje n av personlig attraktion, ven om inbillad frlskelse utgr en ndvndig ingrediens och ofta simuleras s framngnsrikt att dess fiktiva natur inte avsljas frn den ltthet med vilken den brytes uppdragas. Dock kta eller inte, den tidiga frlskelsen framstr frnnga i skimrande ljus, speciellt fr dem som frmenats den.

Tidiga framngar och uppmuntrande uppskattning kastar honom in i en frtrollad krets av likasinnade. Wstberg var inte det enda litterra underbarnet utan han fick snart sllskap av likasinnade, liksom av ngot ldre frebilder. Ngra regelrta litterra salonger existerar inte, men sdana improviseras p fik och konditorier fr att fortstta under sena ntter, under vilka de sedvanliga pubertala livsskdningsproblemen dryftas samt litterra ambitioner luftas och msesidig beundran och uppmuntran tillhandahlls. Och allt i vetskapen om att tillhrra en ung elit med en strlande framtid framfr sig. Och givetvis en memoarbok innehller namn, mnga namn, och personregistrer i slutet av boken uppfyller mngen en sida. Tomas Transtrmer framtrder. Ljus till sinnelaget, frsynt ja nrmast helgonlik i den framtoning

---

² Hedenius r ett typexempel p detta. En svag skolgosse som fann sig sjlv frst i det fria universitetslivet. Huruvida han egentligen hade ett gott huvud, eller om hans filosofiska karrir endast var ett utslag av provinsialism r en annan frga.

han ges. Sven Lindqvist r den serise, ideologiskt motiverade som stndigt ifrgastter den estetiska fokuseringen.

Barn och ungdomen r en vntan och en frberedelse fr det verkliga livet, ett liv som i Wstbergs fantasi utmlas som ett liv av resor och upptckter (som ocks mycket riktigt skulle frverkligas, som mnga andra drmmar och nskningar). Frsmaker av detta presenteras. Ett par mnader som flanr i Paris, och framfr allt, strax innan han skall fylla tjugo flyger han till USA fr att studera vid Harvard. Ett projekt som fregs av ett kort besk p Manhattan, och som naturligt avslutar denna inledande (?) memoardel. Vad som komma skall r det verkliga livet.

Wstberg, fga frvnande, r en regelbunden diarist. Detta mste ha varit honom till stor hjlp i frfrdigandet av memoarerna, sporadiska utdrag ur denna dagbok presenteras, men som tur var endast sporadiskt och kortfattat. Lngre utdrag skulle ha varit olidliga. Utdragen avsljar en mycket sjlvcentrerad ung man som tar sina tankar och funderingar p hgsta allvar och tecknar ner dem med ett tonfall som m sl den mogne mannen ssom genant krystade. Som sagt Wstbergs kynne r ett ljust, utan avgrunder eller ens mrkare skuggor, ngot som han ssom blivande frfattare m ha beklagat, men man kan inte f allt hr i vrlden.

9/2 2008 **Ulf Persson:** *Prof.em, Chalmers U.of Tech., Göteborg Sweden* ulfp@chalmers.se